

Lone Dybkjær (RV):

Til hr. Svend Heiselberg vil jeg sige, at det radikale venstre mener heller ikke, man altid skal spørge organisationerne om alting, men ind imellem kan det nu være meget fornuftigt at lytte til deres råd. Det har vi også indtryk af at venstre gør i enkelte sammenhænge.

Angående det konkrete udkast til ændringsforslag, som er fremkommet efter betænkningssagens afgivelse, så hænger flertallet overhovedet ikke på det radikale venstre i øjeblikket. Hvis hr. Svend Heiselberg havde hørt efter, så ville han have hørt, at den konservative ordfører, hr. Dyremose, klart sagde, at det udkast til ændringsforslag, der her foreligger, kan heller ikke det konservative folkeparti støtte. Hvorfor ikke? Fordi det vil give en vanvittig administration.

Arbejdsministeren (Svend Auken):

Jeg forstår, at hr. Svend Heiselberg er af den opfattelse, at hvis det drejer sig om fiskeriets problemer, er det uforstandigt at spørge fiskeriets organisationer, og hvis det drejer sig om forenklinger for byerhvervene, så er det urimeligt og tåbeligt at spørge Dansk Arbejdsgiverforening og de forskellige erhvervsorganisationer. Vi i socialdemokratiet deler ikke den opfattelse. Vi i socialdemokratiet har den opfattelse, at det er rimeligt, når man gennemfører den slags ting, at man spørger de mennesker, som man angiver at man vil hjælpe.

Jeg vil opfordre hr. Svend Heiselberg til at stille det ændringsforslag. Jeg vil opfordre andre partier til at stemme for det ændringsforslag – alene for at få en demonstration af, hvilket ufatteligt bureaukrati og hvilke ufattelige problemer gennemførelsen af dette forslag vil afstedkomme i praksis. Jeg mener, det vil være en glimrende demonstration. Det vil også vise organisationerne i erhvervslivet den respekt, deres arbejde og saglige indsigt i problemerne nyder i borgerlige partier i folketinget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

§§ 1-6

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Lovforslaget går herefter til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Forespørgsel til indenrigsministeren:

Forespørgsel af Pelle Voigt (SF) m. fl.:

»Hvordan og hvornår agter ministeren at forbedre de civile værnepligtiges stadig dårligere vilkår?«

(Forespørgsel nr. F 14. Anmeldt 18/3 82. Fremme af forespørgslen vedtaget 24/3 82).

Formanden:

Jeg skal allerede her ved debattens start gøre opmærksom på, at afstemning om eventuelle dagsordener først vil finde sted tirsdag den 20. april 1982.

*Begrundelse***Pelle Voigt (SF):**

Baggrunden for den forespørgsel, vi her har stillet, er den stadige forskydning af værnepligtsbyrden, som sker til særlig ugunst for de værnepligtige, der udnytter deres lovfæstede ret til at aftjene værnepligt som civile værnepligtige.

Her tænker vi især på den voksende økonomiske ulighed. Den 25. marts 1982 stillede jeg et spørgsmål til indenrigsministeren om lønforholdene for civile og militære værnepligtige. I henhold til svaret fra indenrigsministeren udgør soldaterlønnen i dag 89.337 kr. 48 øre på årsbasis, mens ydelserne til en civil værnepligtig svarer til ca. 40.500 kr. på årsbasis. Der er altså tale om en årlig lønforskel på ca. 48.835 kr. Denne meget voldsomme forskel er til dels begrundet i forskellen i arbejdstidsnormer mellem militære og civile værnepligtige. Indenrigsministeren oplyser, at mens en civil værnepligtig har en arbejdstid på 40 timer, så er det ifølge forsvarsministeriet ikke muligt at fastsætte en højeste arbejdstidsnorm for militære værnepligtige.

Af samme grund ser indenrigsministeren sig ikke i stand til at foretage et skøn over,

[Pelle Voigt]

hvad en reelt ens timeløn, hvor man tager hensyn til soldaternes særlige arbejdstider i forbindelse med manøvrer osv., ville koste statskassen. Imens vokser lønforskellene mellem civile og militære værnepligtige år for år. Det skyldes, at de civile værnepligtiges løn én gang hvert år – modsat de militære værnepligtiges to gange – reguleres procentuelt efter soldaterlønnens stigning.

Samtidig med soldaterlønnens indførelse har man desuden fjernet den særlige kon-tanthjælp til de civile værnepligtige, som ikke modtager soldaterløn. Det betyder bl. a., at mange er ude af stand til at betale af på deres studiegæld under tjenestetiden og dermed kommer i en så alvorlig situation, at det i nogle tilfælde har ført til hjemsendelse før tjenestetidens udløb.

Forespørgslen her sigter på at komme disse uligheder til livs, så den stadig mindre del af de indkaldte, som ikke trækker frinummer, men aftjener deres værnepligt som civile værnepligtige, ikke fortsat skal opleve en voksende diskrimination, men sikres den samme reelle timeløn som andre værnepligtige, så værnepligtsbyrden igen bliver mere ensartet fordelt.

Besvarelse

Indenrigsministeren (Henning Rasmussen):

Jeg vil gerne i anledning af de bemærkninger, ordføreren for forespørgerne kom med, lige sige et par ord om mulighederne for at sammenligne størrelsen af ydelserne til civile værnepligtige og soldaterløn. Det er rigtigt, som det blev refereret fra den besvarelse, der blev givet for nogen tid siden, at det er vanskeligt at bedømme den totale arbejdstid for militære værnepligtige, og allere-de af den grund er det vanskeligt at regne en eventuel timeløn ud.

Men dertil kommer, at hele soldaterlønnen er skattepligtig indkomst, mens civile værnepligtige kun beskattes af dagløn og hjemsendelsespenge, idet de kostpenge og beklædningspenge, de får, er skattefri. Det må også tages i betragtning, at civile værnepligtige får huslejegodtgørelse på udstationeringsstedet, medmindre der undtagelsesvis stilles et værelse til rådighed på institutionen for den udstationerede værnepligtige. Der er altså mange grunde til, at man ikke kan foretage så direkte en sammenligning som den, ordfø-

reren for forespørgerne, hr. Pelle Voigt, forsøgte på at drage for lidt siden.

Folketinget behandlede i december måned 1978 et lovforslag fra socialistisk folkeparti, som ville indebære en kortere tjenestetid og højere ydelser i form af egentlig løn til de civile værnepligtige. Det fremgår af Folketingstidende 1978-79, sp. 3847-3859. Folketinget har i 1977 og i 1980 behandlet to nærmest identiske beslutningsforslag fra retsforbundet om ligestilling mellem militære og civile værnepligtige med hensyn til aflønning og tjenestetid. Her kan jeg nøjes med at henvise til referatet af forhandlingerne om det sidste forslag i Folketingstidende 1979-80, sp. 8583-8592.

Jeg kan oplyse, at de forslag, jeg her har refereret til, blev afvist af regeringen og tillige af folketinget med et stort flertal. Jeg tror ikke, det er muligt om disse spørgsmål at anføre synspunkter, som ikke har været fremført under de tidligere forhandlinger her i tinget. Det er stadig regeringens opfattelse, at der i dag ud fra en samlet vurdering er sådanne fordele og ulemper ved de forskellige former for værnepligtstjeneste med hensyn til værnepligtsbyrden, at der er gennemført en ligestilling mellem civile værnepligtige og værnepligtige i forsvaret. Vi finder altså ikke, at der på nuværende tidspunkt i alt fald foreligger grundlag for at ændre i den nuværende løn- og tjenestetidsmæssige balance mellem de to værnepligtsformer, og mener heller ikke, at det derfor vil være hensigtsmæssigt at gennemføre ensidige ændringer i de civile værnepligtiges tjenestevilkår.

Men jeg skal kort redegøre for, efter hvilke principper de civile værnepligtiges tjenestevilkår er fastsat. Værnepligtstjeneste ved civilt arbejde erstatter værnepligtstjeneste i forsvaret for de værnepligtige, mod hvis samvittighed det strider at gøre militær tjeneste af enhver art. Da der er tale om en erstatningstjeneste, er civile værnepligtige principielt underkastet samme vilkår som forsvarets værnepligtige, men naturligvis med de modifikationer, der skyldes, at de to tjenesteformer er meget forskellige.

Gennem årene op til 1976 var tjenestetiden for civile værnepligtige god og vel 1/3 længere end tjenestetiden for forsvarets værnepligtige. Denne forskel i tjenestetidens længde er nødvendig ud fra den betragtning, at byrden ved værnepligtstjenesten skal være

[Indenrigsministeren]

ens for civile værnepligtige og værnepligtige i forsvaret.

Men en række andre ting end tjenestetidens længde indgår i den samlede vurdering af byrden i forbindelse med værnepligtstjeneste. Tjenesten i forsvaret er generelt mere krævende og forbundet med særlige ulemper, f. eks. ubekvemme arbejdstider ved deltagelse i vagter og øvelser, genindkaldelser og for nogle værnepligtiges vedkommende forlængelse af tjenestetiden til 18 måneder ved udtagelse til befalingsmandsuddannelse. Heroverfor står, at civile værnepligtige efter et indledende skoleophold på ca. 14 dage har gode muligheder for at blive udstationeret i nærheden af bopælen og blive beskæftiget med arbejdsopgaver af enten social eller kulturel karakter. Tjenesten for civile værnepligtige har en helt civil karakter med faste arbejdstider og ingen vagter, og der er ingen risiko for forlængelse af tjenestetiden i forbindelse med befalingsmandsuddannelse.

Da tjenestetiden for værnepligtige i forsvaret senest i 1973 blev nedsat fra 12 måneder til 9 måneder, blev de civile værnepligtiges tjenestetid tilsvarende reduceret fra 16 til 12 måneder.

Indtil 1976 blev civile og militære værnepligtige aflønnet ens. I 1976 gennemførtes en forbedring af aflønningen af værnepligtige i forsvaret og civilforsvaret i form af den såkaldte soldaterløn. Det var en klar forudsætning, at denne lønforbedring ikke skulle omfatte de civile værnepligtige. I modsat fald ville den byrdemæssige balance imellem de to former for værnepligtstjeneste være blevet forrykket, idet de civile værnepligtige ved en egentlig løn ville blive stillet som ved beskæftigelse på arbejdsmarkedet, hvorved det måtte forudses, at den længere tjenestetid ikke længere ville blive opfattet som en byrde, men i visse tilfælde snarere som en fordel.

På den anden side var det klart, at civile værnepligtige, når de ikke fik andel i lønforbedringen, ville få forringet deres tjenestevilkår totalt set i forhold til forsvarets værnepligtige, såfremt man opretholdt det fastsatte forhold imellem tjenestetidernes længde. Derfor nedsattes tjenestetiden ved civilt arbejde med en måned til 11 måneder ved lov nr. 289 af 10. juni 1976 om ændring af lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde.

Det var for vedtagelsen af denne lov en forudsætning, at man ved den nævnte reduktion i tjenestetiden bevarede den hidtidige balance i byrden mellem de to former for værnepligtstjeneste, og der er ikke siden 1976 gennemført sådanne ændringer i vilkårene for forsvarets værnepligtige, som kan begrunde en forbedring af de vilkår, der gælder for civile værnepligtige.

De nuværende tjenestevilkår for civile værnepligtige er, som man vil kunne forstå, resultatet af en samlet afvejning af værnepligtsbyrden i forbindelse med tjeneste ved civilt arbejde og i forsvaret, og det er min opfattelse, at man ikke kan gennemføre forbedringer af civile værnepligtiges tjenestevilkår uden samtidig at forrykke den opnåede balance med hensyn til tjenestevilkårene i forbindelse med de to former for værnepligtstjeneste, og jeg mener ikke, at en sådan forrykkelse kan siges at være hensigtsmæssig.

Forhandling

Pelle Voigt (SF):

Det har ikke skortet på vilje fra SFs side til at undgå, at denne forespørgselsdebat blot blev en mekanisk gentagelse af tidligere debatter her i tinget bl.a. på foranledning af forslag fremsat af SF om en ligestilling imellem militære og civile værnepligtige, hvor man har forsøgt at formå regeringen til at virkeliggøre den lighed i værnepligtsbyrden mellem civile og militære værnepligtige, som et flertal her i tinget ofte før har bekendt sig til og formentlig vil bekende sig til igen i dag.

Vi havde håbet, at indenrigsministeren i denne debat ville have skabt baggrund for en større saglighed, end det har været tilfældet i de tidligere debatter. Baggrunden for dette spinkle håb er den kendsgerning, at de seneste års udvikling i forholdet mellem militære og civile værnepligtige klart har været sådan, at selv hvis man tidligere kunne hævde, at værnepligtsbyrden var ligeligt fordelt, kan man nu ikke længere med de ændringer, der er sket, argumentere på den måde.

Det er ikke nogen hemmelighed, at SF mener, at værnepligtsbyrden aldrig har været ligeligt fordelt, at der er foregået og foregår en bevidst diskrimination af de civile værnepligtige med det klare politiske formål at nedbringe antallet af militærnægtere her-

[Pelle Voigt]

hjemme, noget, som også er lykkedes ganske effektivt trods den kendsgerning, at nok flere unge mennesker i dag end nogen sinde tager afstand fra deltagelse i militærvæsenet og oprustningen.

Indtil nu har det ikke generet et flertal her i tinget at fremstille denne bevidste diskrimination som udtryk for sin absolutte modsætning, nemlig intet mindre end ønsket om lighed. Men jeg kan næppe forestille mig, at de partier, som tidligere har gennemført ordninger, som de hævdede var udtryk for en sådan lighed, i dag i fuldt alvor kan hævde, at den påståede lighed stadig eksisterer. Sådanne påstande modsiges nemlig af kendsgerningerne.

Hvis man ser på udviklingen i forholdet mellem civile og militære værnepligtige fra indførelsen af soldaterlønnen i 1976 og frem til i dag, kan man ikke andet end konstatere, at der er sket og løbende sker en forværring af de civile værnepligtiges vilkår i forhold til andre værnepligtige og i forhold til det stadig større antal, som i kraft af frinummerordningen slet ikke aftjener værnepligt. Til belysning af det vil jeg gerne pege på fem områder.

Jeg vil pege på, at man fra indførelsen af soldaterlønnen eller værnepligtslønnen påbegyndte en aftrapning af den særlige kontanthjælp i henhold til socialministeriets cirkulære af 25. oktober 1980, som nu har ført til en total fjernelse af den særlige kontanthjælp for værnepligtige. Argumentet herfor har været soldaterlønnens indførelse, men soldaterlønnen er jo ikke indført for de civile værnepligtige. Her er sket en klar forringelse. Den må have forrykket byrden i værnepligten i forhold til det, man tidligere mente var rimeligt.

Som jeg har anført i min indledende grundelse for forespørgslen – og her kommer jeg til det andet punkt – reguleres de civile værnepligtiges ydelsesforhold på en anden måde end de værnepligtiges løn. Der sker nemlig det, at hvor man regulerer de militære værnepligtiges løn to gange årlig, reguleres de civile værnepligtiges løn kun én gang om året og på den måde, at den reguleres procentuelt i forhold til, hvad de militære værnepligtige får udbetalt. Det betyder, at der for hver regulering bliver en større kontantforskel i ydelsen til civile og militære værnepligtige. Det må, hvis man skal fastholde det

tidligere synspunkt om, at værnepligtsbyrden engang har været ligeligt fordelt, betyde, at der er en voksende skævhed.

Så vil jeg videre pege på, at det jo faktisk var sådan før indførelsen af værnepligtslønnen i 1976, at de økonomiske ydelser til militære og civile værnepligtige var ens, og at den ulighed, der nu eksisterer, givetvis med en gnist af logik i behold må betyde, at der allerede fra indførelsen af værnepligtslønnen naturligvis generelt er sket en forringelse.

Som et fjerde punkt vil jeg pege på, at den værnepligtsbyrde, som nu hviler på de civile værnepligtige, i forhold til andre unge sessionsindkaldte mænd bliver tungere og tungere, i kraft af at stadig færre mennesker i dette samfund faktisk aftjener deres værnepligt. Samtidig med at denne forværring finder sted for de civile værnepligtige, sker der altså det, at de diskrimineres i forhold til et stadig voksende antal, som trækker frinummer, som er i stand til at blive på arbejdsmarkedet i den udstrækning, der da er arbejde, og hvis ikke så kan få arbejdsløshedsunderstøttelse. Her er også tale om en klar diskriminering.

Så vil jeg til sidst som et femte punkt pege på spørgsmålet om værnepligtens indhold, som jo er blevet fremhævet som et af beviserne på, at værnepligtsbyrden i dag er ligeligt fordelt. Der vil jeg først sige, at det forekommer mig ubegribeligt, at man overhovedet kan fastsætte en løn for militære værnepligtige, når man ikke kan sige noget præcist om, hvordan deres arbejdstider forholder sig. Jeg er klar over, at der er store forskelle – det vil jeg sige til indenrigsministeren og de andre ordførere – men jeg ved, at der må eksistere nogle betragtninger, som gør, at man har fastsat de militære værnepligtiges lønninger til det, de får nu, og ikke til noget andet. Der må altså være en klar fornemmelse af, hvordan byrden her er fordelt i den nuværende situation.

Der er sket det, at stadig flere tjenestegrene, stadig flere militære værnepligtige er under forhold, hvor de opfordres til at overholde en 40 timers arbejdsuge i lighed med de civile værnepligtiges arbejdstid. At nogle har længere arbejdstid, er der ingen tvivl om, men vi er også bekendt med tilfælde, hvor den faktiske arbejdstid er kortere end 40 timer.

[Pelle Voigt]

Dertil kommer, at der også er sket det, at flere og flere militære værnepligtige har mulighed for i lighed med de civile værnepligtige at overnatte hjemme og møde på kasernen om morgenen i den udstrækning, det kan lade sig gøre. Til indenrigsministerens bemærkning om, at man som civil værnepligtig med hensyn til indholdet i værnepligten jo har en stor fordel ved, at man kan befinde sig i socialt og kulturelt arbejde, vil jeg gerne sige følgende: spørgsmålet om, hvordan man ønsker at aftjene sin værnepligt, er også et spørgsmål om, hvordan man ud fra sin samvittighed, ud fra sin overbevisning, mener at det danske samfund og de værdier, det repræsenterer, bedst forsvares. De militære værnepligtige har den meget store fordel, at de kan aftjene deres værnepligt i overensstemmelse med deres overbevisning. De kan nemlig bidrage til det militære værn af Danmark, såfremt de mener, at det er den rigtige måde at gøre det på.

De civile værnepligtige har ikke en tilsvarende mulighed. De civile værnepligtige er henvist til en erstatningstjeneste for den militære tjeneste og ikke til en tjeneste, der i sit indhold er en aktiv fredstjeneste. Hvis det var tilfældet, kunne argumentet måske anvendes. Jeg mener ikke, det kan anvendes sådan, som indenrigsministeren har anvendt det her i dag.

Taanquist (S):

Jeg er enig med indenrigsministeren i, at en forrykkelse af tjenestevilkårene er uhenigtsmæssig. Vi accepterer, at de, der af samvittighedsgrunde eller andre grunde ikke kan gå ind i forsvaret, får lejlighed til at aftjene deres værnepligt som civile værnepligtige. Vi mener, at der stort set er ligevægt mellem fordele og ulemper ved de to måder at aftjene værnepligten på, selv om det kan være svært at afgøre, fordi der er store forskelle.

Vi ønsker ikke at forbedre tilstanden for de civile værnepligtige, så det at aftjene sin værnepligt civilt kommer til at virke som en belønning i forhold til dem, der påtager sig den byrde at aftjene deres værnepligt i forsvaret.

Bo Kristensen (KF):

Danmark har den mest liberale ordning, når det drejer sig om militærnægtere. Vi var vel et af de første lande, der overhovedet

indførte militærnægterordning, og Danmark er vel nok det land i den vestlige del af verden, der har de bedste vilkår for militærnægtere, således at man næsten uden at begrunde noget som helst kan blive militærnægter. Kan det fås bedre?

Så kan man i øvrigt diskutere, om en almindelig ligheds- og frihedsbetragtning fører til, at der nødvendigvis må eller bør være ens vilkår for nægtere og militære værnepligtige. Vi synes det ikke. Vi mener i det konservative folkeparti, at det er fair helt bevidst at tilrettelægge en forskelsbehandling ud fra det synspunkt, at de militære værnepligtige yder en indsats, samfundet er direkte interesseret i og har brug for. Det er da fair nok, at man siger: ja men så må de også have en rimelig og passende belønning.

På den anden side kan man spørge, hvor langt frihedsbetragtningen skal føre. Efter vor opfattelse skal den føre til, at alle, som af samvittighedsgrunde vægrer sig ved at udføre militær værnepligt, kan slippe derfor, men det kan de jo også fortsat. Noget andet er, om de skal have samme løn eller tilsvarende kort tjenestetid. Det mener vi ikke er nødvendigt for at kunne hævde, at vi har en passende balance mellem behovet for værnepligt og frihedsretten til at kunne nægte. Man vil fortsat kunne nægte militær værnepligt. Man har adgang til at gøre civil tjeneste. Man gør det her i landet i modsætning til langt de fleste andre steder på, om jeg må sige, favorable vilkår. Hvor er det ligesådan eller bedre? Hvis ens samvittighed byder én at lade være at gøre militærtjeneste, skal jeg love for, at man kan gennemføre det ønske på anstændige vilkår i Danmark, og det er også kun godt.

Men vi mener, at to ting er på sin plads, nemlig at man fastholder den nuværende tjenestetid for nægterne, og at nægterne ikke får den samme egentlige løn, fordi de ikke gør den indsats, samfundet beder de unge om, og ofte har militærnægterne mulighed for selv at vælge arbejdsopgaver, hvad de værnepligtige soldater ikke har.

Det konservative folkeparti ser ingen grund til at ændre ved de eksisterende forhold for de civile værnepligtige og tilslutter sig indenrigsministerens tale.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg fik ikke i afslutningen af mit indlæg fremsat forslag til dagsorden. Det vil jeg hermed med formandens tilladelse gøre. Jeg vil gerne hermed på forespørgernes vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at optage forhandlinger med de værnepligtiges repræsentanter med henblik på en ordning, hvorefter civile og militære værnepligtige i fremtiden opnår samme betaling pr. time under skyldig hensyntagen til de reelle forskelle i den tjenstlige arbejdstid som følge af deltagelse i manøvrer m.m.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Mette Madsen (V):

Som ministeren sagde før, har vi jo næsten en gang om året i de senere år haft en næsten også identisk debat om det, vi er sat til at debattere nu på foranledning af hr. Pelle Voigt.

Hvis man læser tilbage i disse forhandlinger, kan man se mange udmærkede redegørelser fra forskellige ministre, og jeg synes især, at redegørelsen fra debatten i 1980 er meget udførlig, idet den gjorde rede for den baggrund, der var for de politiske beslutninger, der i sin tid blev truffet om, at man skulle opretholde forskel både i tjenestetid og aflønning for henholdsvis militære og civile værnepligtige, og jeg kan, som venstre også har gjort tidligere gange, fuldt tilslutte mig, hvad der er sagt fra de forskellige indenrigsministres side. Også i dag har indenrigsministeren trukket principperne op og gjort rede for den samlede afvejning, der var i sin tid.

Denne afvejning er venstre også stadig enig i, og vi mener derfor ikke, der er grundlag for at ændre på de nugældende regler for militær og civil værnepligt. Vi har også her lige for nylig fået et svar fra indenrigsministeren på et spørgsmål fra hr. Pelle Voigt om oversigten over lønforskellene. I dette svars sidste afdeling ligger der netop en udmærket

formulering fra ministerens side i et udmærket svar på, hvorfor man ikke kan sammenligne disse to former for værnepligt, hvorfor det er urimeligt at give disse to former for værnepligt samme regler ved aflønning.

Vi må vende os mod at ændre reglerne, og vi vil afvise forslaget om motiveret dagsorden fra hr. Pelle Voigt ikke mindst med henvisning til det svar, som hr. Pelle Voigt lige selv har fået fra indenrigsministeren om, hvorfor man ikke kan sammenligne lønvilkårene.

Arentoft (FP):

Der er ikke meget at føje til det, indenrigsministeren har fremført. Som det også netop lige nu er blevet nævnt, har vi behandlet det adskillige gange på grundlag af bl.a. to forslag fra retsforbundet i 1977 og i 1980.

Men alligevel kunne det måske være interessant lige at komme med et par enkelte ting. Hr. Pelle Voigt sagde, at de civile værnepligtige har 40 timers arbejdsuge, og det er ret sikkert. Til gengæld kan man ikke sige, hvad de værnepligtige har, der er både nogle, der har mere, og nogle, der har mindre, og jeg tror nok, jeg kan sige, at de fleste har mere.

At aftjene værnepligten som civil værnepligtig er i mange tilfælde også betydelig mere bekvemt; de kan få et job i nærheden af, hvor de bor, de kan få boligstøtte, og både kostpengene og beklædningsstillægget er skattefrit for de civile værnepligtige, og de har fremfor alt ingen vagter, de har fri hver weekend; der ikke noget med at skulle have vagt juleaften eller nytårsaften, som de militære værnepligtige har.

Hr. Pelle Voigt sagde også, at de civile værnepligtige med den løn, de fik, ikke kunne betale for deres studiegæld. Nej, men det er således, at hvis man har studiegæld, kan man få den stillet i bero, så længe man er inde, og det gælder såvel civile værnepligtige og militære værnepligtige som værnepligtige i civilforsvaret.

Men det korte af det lange er selvfølgelig, at man ikke skal gøre det mere attraktivt at være civil værnepligtig fremfor militær værnepligtig, og heldigvis er antallet af civile værnepligtige gået væsentligt ned: det er ikke så forfærdelig mange år siden, hvor vi var oppe på omkring en 1600 civile værnepligti-

[Arentoft]

ge, nu er vi nede på godt 500, og det er i alt fald en gunstig udvikling.

Så må jeg nok bedrøve hr. Pelle Voigt med, at vi vil afvise det fremsatte dagsordensforslag; alene det at skulle til at diskutere timeløn osv., og hvad vi kom ind i af bureaukrati, hvis vi skulle gå over til at beregne timelønninger og den slags ting, er nok til, at vi afviser dagsordenen.

Hahn (CD):

Det er næppe, fordi jeg er gammel garder, at jeg på CDs vegne skal fremsætte et par kommentarer, men vor ordfører i denne sag er optaget andet sted i huset i dette øjeblik.

Efter vor opfattelse er situationen for de civile værnepligtige ikke forringet, siden folkettinget sidst drøftede disse forhold. Derfor kan vi ikke se, der er grund til nogen ændring. Der er fortsat så stor forskel på arbejdsforholdene for militære og civile værnepligtige, at det også begrundes en forskel i tjenestetid og aflønning.

Vi tilslutter os helt ministerens klare svar på forespørgslen og vil afvise det stillede dagsordensforslag.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Den forespørgsel, som i dag er rejst, er en gentagelse af adskillige tidligere forespørgsler og i øvrigt adskillige tidligere forslag om ændringer i aflønningen af de civile værnepligtige. Det er sagt her før af ministeren og andre, at den egentlige værnepligtsløn blev indført 1976, og jeg bør måske erindre om, at det var det radikale venstre, der tog initiativet til, at værnepligtsløn blev indført, idet vi et års tid før, regeringen kom med sit forslag, havde et forslag fremme her i folkettingen om aflønning af samtlige indkaldte værnepligtige, altså også de civile værnepligtige. Men vort forslag blev piller i stykker, da regeringen kom med sit, og de civile værnepligtige skilt ud, således at de nu må gå på disse aktstykkefastlagte lommepenge.

Vi er stadig af den opfattelse, at det er urimeligt at fastholde denne forskel, og jeg takker forespørgerne for, at de denne gang udelukkende fokuserer på den økonomiske forskel. Tidligere har man også indblandet tjenestetiden. Jeg mener nok, man må acceptere, at der er begrundelse for at opretholde en vis forskel i tjenestetiden, men der er

ingen begrundelse for at opretholde forskel i aflønningen, og jeg kan derfor kort sige, at vi selvfølgelig kan støtte det dagsordensforslag, som er stillet; det er endog, synes jeg, meget moderat.

Jeg vil godt sige her, at når det nu er 2 pct. af de værnepligtige, som bliver fundet egnet til at gøre tjeneste, og som altså beslutter sig for at blive nægtede – ca. 2 pct. var det i hvert fald i 1981 – så er tiden måske inde til at overveje, om vi overhovedet skal opretholde kravet om, at et menneske, der nægter at gøre militærtjeneste, skal indkaldes til en anden form for tjeneste. Selvfølgelig skal vi opretholde retten til at nægte, men spørgsmålet er, om ikke tiden er løbet fra den straffeforanstaltning, man så udsættes for ved at blive indkaldt til noget andet. Jeg ved, det er en anden sammenhæng, det skal drøftes i, og jeg skal derfor nøjes med her at notere, at det er noget, man nok burde overveje i forbindelse med det forslag, som vi senere i dag får til behandling om en totalforsvarskommission.

Steen Folke (VS):

Jeg havde selv den tvivlsomme fornøjelse at aftjene min værnepligt som militærnægter engang midt i 1960'erne. Dengang var tjenestetiden 22 måneder; den blev, medens jeg var indkaldt, reduceret til 19, og det var da et fremskridt. Jeg tilbragte 9 måneder i Gribskovlejren med komplet meningsløst arbejde: vi var tvunget til at bestille så lidt som muligt, for hvis vi lavede noget reelt, generede vi jo de skovarbejdere, som ellers kunne have deres udkomme ved at lave fornuftigt arbejde i skoven. Jeg skal indrømme, jeg var ved at blive desperat af 9 måneders ophold i en lejr på de vilkår.

Til gengæld var det på det tidspunkt sådan, at udstationeringsordningerne var indført, og man kunne altså blive udstationeret til noget mere meningsfyldt arbejde en del af tjenestetiden, og jeg blev udstationeret til Koføeds skole – det var i høj grad meningsfyldt – de sidste 10 måneder af min tjenestetid. Det var krævende, det var ansvarsfuldt, det var overordentlig lærerigt at sidde dér. Til gengæld indeholdt det unægteligt den problemstilling, at der burde have siddet en socialrådgiver på den plads, jeg blev sat på Koføeds skole.

[Steen Folke]

Det synes jeg i parentes bemærket den dag i dag er et alvorligt problem. Det må være et vigtigt krav, at militærnægterne og de civile værnepligtige ikke bliver udstationeret til arbejdsopgaver i stillinger, der ellers udføres af ikke-værnepligtige i det civile, f.eks. på biblioteker og arkiver, sekretærjob osv. Det kan betyde fyringer eller manglende ansættelser af civil arbejdskraft til overenskomstmæssig løn til fordel for militærnægtere, der er groft underbetalte og derfor i en vis forstand fungerer som løntrykkere. Derved kan der også opstå et ubehageligt modsætningsforhold mellem militærnægtere og forskellige faggrupper.

Men med udgangspunkt i situationen, som den var dengang i midten af 1960'erne, og så til sammenligning situationen, som den er i dag, må det erkendes, at der er sket nogle ganske væsentlige fremskridt i behandlingen af militærnægtere eller civile værnepligtige. Tjenestetiden er jo blevet væsentligt kortere, i takt med at den er blevet reduceret for militære værnepligtige, og det arbejde, man kan få, er også betydelig mere meningsfyldt, end det i hovedsagen var dengang.

Men den grundlæggende diskrimination af civile værnepligtige fortsætter, og man kan ikke komme uden om, hvordan man end vender og drejer det, at det altså også indeholder elementer af straf: man vil stadig væk på forskellig vis ved at diskriminere søge at forhindre, at for mange får lyst til at blive militærnægtere i stedet for at aftjene deres værnepligt i militæret.

Det mener jeg gælder både den længere tjenestetid, og det gælder især og fuldstændig urimeligt de forskelle i aflønning, som der er tale om. Jeg er med på, at man kan argumentere for, at der i kraft af vagter og manøvrer og sådan noget for soldater i gennemsnit nok er en større ugentlig arbejdstid. Jeg ville gerne se en opgørelse over, hvordan det egentlig fordelte sig, for jeg er enig med forespørgerne i, at der også er soldater, som har en tjenestetid, der er under de 40 timer, og så vidt jeg ved, spiller det ingen rolle for aflønningen, men jeg vil gerne korrigeres; altså den egentlige aflønning er, så vidt jeg ved, den samme. Der er man altså ikke så nøjeregnende med, om den ene kategori af værnepligtige måske har en ugentlig arbejdstid på under 40 timer, mens den anden kategori har en arbejdstid på måske en del over 40

timer; de får grundlæggende den samme løn. Hvorfor skal man så være, hvis det endelig skal være, så nøjeregnende her med timeforbruget?

Men det er jo slet ikke det, det reelt handler om. Det, det reelt handler om, er, at man bruger både den længere værnepligtstid, altså de to ekstra måneder, militærnægterne har, og ikke mindst disse helt urimelige økonomiske vilkår, til at straffe dem, der af forskellige politiske, samvittighedsmæssige grunde – hvad det nu er – ønsker at nægte militærtjeneste og blive civile værnepligtige.

For min skyld er det ikke så meget et spørgsmål om, at man får fuldstændig den samme løn. Jeg mener, udgangspunktet og grundlaget for en rimelig behandling må være samme løn til civile værnepligtige som til militære værnepligtige. Men for min skyld kan man da godt, som forespørgerne i dag altså gør det, sige: ja men lad os så prøve at drive denne retfærdighed endnu videre og sige, det skal være samme løn pr. time. Jeg har påpeget, at det altså ikke fungerer sådan inden for militæret, men nu vel, hvis man kunne få det igennem, ville det dog være et stort fremskridt, og derfor kan vi også støtte det forslag om motiveret dagsorden, der er fremsat. Men jeg mener altså først og fremmest, at det, det handler om, må være principielt samme løn til militære værnepligtige og civile værnepligtige.

Der er nogle, der siger, at forholdene ikke er blevet forværret for de civile værnepligtige i de seneste år. Jo, det er de på dette specielle område i den forstand, at deres ydelser reguleres procentvis i forhold til den løn, soldater modtager. Det betyder, at der målt i kroner og øre nu er en større forskel, end der har været tidligere, hvorimod sådan noget som prisstigninger på daglige fornødenheder slår igennem på samme måde over for civile værnepligtige, som det gør over for militære værnepligtige målt i kroner og øre. I den forstand bliver tingene altså faktisk lidt værre år for år for de civile værnepligtige.

Men det grundlæggende er den forskel, der er oplyst i det svar, som der er refereret til tidligere i debatten, forskellen på en løn af størrelsesordenen 90.000 kr., som gælder for soldater, og ydelser på ca. 40.000 kr. for civile værnepligtige. Det er en fuldstændig urimelig forskelsbehandling.

[Steen Folke]

Ud over disse grundlæggende problemer og den diskrimination, som civile værnepligtige fortsat er udsat for, og som er hovedemnet for debatten i dag, vil jeg kort berøre et par andre ting, nu da vi har debatten om de civile værnepligtiges forhold. Jeg vil gerne spørge indenrigsministeren om et par ting.

Det ene er et spørgsmål om at gøre de civile værnepligtiges forretningsudvalg forhandlingsberettiget over for styrelsen på samme – omend utilstrækkelige – måde, som de militære værnepligtiges og de CF-værnepligtiges forretningsudvalg er i f.eks. lønspørgsmål. Så vidt jeg ved, har de civile værnepligtiges forretningsudvalg ikke en tilsvarende forhandlingsret, og det forekommer mig ærlig talt urimeligt. Jeg vil gerne spørge ministeren, om han ikke vil overveje at indføre på det punkt en ligestilling i forhold til de militære værnepligtige og CF'erne. Det har jeg i hvert fald svært ved at se der skulle være nogen særlig gode argumenter imod.

Et andet spørgsmål, jeg gerne vil berøre og stille ministeren, er nogle temmelig kraftige forlydender om, at Sjellebro, som jo er den eneste lejr for militærnægtene vest for Store Bælt, muligvis skal lukkes, nedlægges, hvad ved jeg. Det er som sagt nogle kraftige forlydender, jeg har hørt, og jeg vil gerne spørge ministeren, om det kan være rigtigt, at man har planer om noget sådant. Det vil da, så vidt jeg kan se, være overordentlig u hensigtsmæssigt at lukke den eneste lejr, som findes overhovedet vest for Store Bælt, men jeg vil bede ministeren om at svare på dette her under debatten.

Indenrigsministeren (Henning Rasmussen):

Det er med stor tydelighed fremgået, at der er store vanskeligheder ved at diskutere denne sag meget konkret, fordi der her, som jeg allerede har sagt, er tale om en situation, hvor det at måle timelønninger af flere grunde er en vanskelig ting, hvor det at sætte kontanter i form af lønninger eller andre ydelser op over for ulemper af vidt forskellig karakter for tjenesteforhold under vidt forskellige forhold umuliggør en rent økonomisk diskussion, en timeløns- eller en årslønsdiskussion.

En anden ting, som også gør diskussionen vanskelig, er f.eks., at hr. Pelle Voigt siger, at diskriminationen mod de civile værnepligtige

gør, at der bliver færre og færre af dem – sådan hørte jeg i hvert fald der blev sagt på et tidligere tidspunkt. Der kan jeg let sige, at det bestemt ikke er min opfattelse, og argumentere for, hvorfor det ikke er min opfattelse, men jeg er ikke i stand til at dokumentere det, for jeg har ikke bedt dem, der har meldt sig til aftjening af værnepligt i forsvaret, om at udfylde spørgeskemaer om, hvorvidt de ville have valgt civil værnepligt. Jeg kan derfor ikke møde med et talmateriale, der fortæller, om min antagelse er rigtig, nemlig den antagelse, at dels det forhold, at flere og flere unge har en positiv indstilling over for forsvaret, dels det forhold, at der er flere og flere unge, og dels det forhold, at vi har stor arbejdsløshed – tre ting, hvis indbyrdes forhold jeg af gode grunde ikke er i stand til at definere nærmere – har medført, at flere og flere melder sig til frivillig aftjening af værnepligten, hvilket har medført, at behovet for at udskrive både til forsvaret og civilforsvaret er blevet mindre, og at antallet af civile værnepligtige derfor er kraftigt faldende. Det, jeg beder om forståelse for, er, at denne diskussion er næsten umulig på de præmisser, den ønskes ført.

Derfor er det fortsat min opfattelse, at vejer man totalerne, i det omfang man kan veje sådanne usammenhængende og heterogene ting i en helhed, er der stadig den balance, der var i 1976 i det, man kan kalde den totale værnepligtsbyrde for civile værnepligtige og militære værnepligtige. Det vil sige, at hvis man fortsat er af den opfattelse, at den afvejning i sin tid var korrekt, kan jeg ikke se, der er begrundelse for at ændre, heller ikke på lønforholdene for de civile værnepligtige alene, sådan som det her er foreslået. Men det er klart, at vi i indenrigsministeriet undersøger, om det er tilstrækkeligt at sikre samme forhold imellem de ydelser, de civile værnepligtige får, og de ydelser, som militære værnepligtige får, om det er tilstrækkeligt at sikre dem ved den samme procentvise stigning. Men det har efter vores overbevisning hidtil vist sig, at de udgifter, som daglønnen til de civile værnepligtige, kostgodtgørelsen og huslejegodtgørelsen skal dække, ikke er steget stærkere siden 1976, end vederlagene er steget. Hvis de vurderinger er korrekte, er der ikke sket nogen relativ forringelse, heller ikke økonomisk set, af de civile værnepligtiges forhold. Med den risiko, der altid ligger i

[Indenrigsministeren]

det, når man bevæger sig ind på en kollegas område, vil jeg sige i anledning af det, hr. Pelle Voigt sagde om de økonomiske virkninger af, at den særlige kontanthjælp til værnepligtige gradvis er faldet væk siden 1976, at vi til gengæld har fået bistandslovens almindelige regler, der gør, at også civile værnepligtige kan få sikret en rimelig økonomi, men afvejet person for person, og ikke som en ret, man uden videre har, fordi man er værnepligtig. Men jeg har ikke lyst til at gå ind i en nærmere redegørelse for, hvordan bistandslovens regler for kontanthjælp mere konkret virker over for civile værnepligtige. Mit indtryk fra de civile værnepligtige, jeg har talt med – og det er mange i årenes løb – er, at bistandskontorerne er så forstående, som de bør være i sager af den art over for civile værnepligtige, der støder på problemer, og behandler dem sådan, som loven siger de skal. Men en egentlig direkte kontanthjælpstøtte, som er aldeles uafhængig af de pågældendes økonomiske forhold, eksisterer ikke længere, det er rigtigt. Sådan har jeg forstået udviklingen siden 1976.

Så vil jeg gerne sige i anledning af de bemærkninger hr. Steen Folke gjorde, at vi inden for det civile værnepligtige område i øjeblikket har en meget stor overkapacitet, en overkapacitet af en sådan størrelse, at det ikke er forsvarligt at opretholde den. Derfor overvejes det i øjeblikket på den måde, som det nu overvejes i et demokratisk system, nemlig i samarbejde med de forhandlingsberettigede parter, på hvilken måde vi mest hensigtsmæssigt kan reducere overkapaciteten. Det skal forstås på den måde, at vi ved, der er en overkapacitet, men der er ikke truffet nogen beslutning om, at den skal reduceres på en bestemt måde, men det er klart, at det er en overvejelse værd, om én af de lejre, vi har, kan undværes helt. Det vil selvfølgelig først og fremmest afhænge af, om vi tør tro på, at der fortsat vil være et fald i antallet af civile værnepligtige, og det tror jeg egentlig der vil være – i en overskuelig årrække, og derfor må vi under en eller anden form på forsvarlig vis afvikle en del af den overkapacitet, vi har.

Jeg er ikke i dag til sinds at ville redegøre for mine synspunkter med hensyn til forhandlingsberettigelse osv. Jeg har haft adskillige forhandlinger med repræsentanter for de civile værnepligtige i de to et halvt år, jeg

har været indenrigsminister, og jeg tror godt, jeg kan sige, at der aldrig er blevet sagt nej til en forhandling, at der aldrig er blevet nægtet svar på forespørgsler, breve eller andre former for henvendelser. Om der er grund til at ændre den form, kan jeg ikke sige, og det vil jeg i hvert fald ikke give et definitivt tilsagn om på stående fod.

Men i øvrigt er jeg glad for, at hr. Steen Folke kunne bekræfte, at der er sket meget betydelige forbedringer i forholdene for de civile værnepligtige. Den tilstand, man havde tidligere, hvor civile værnepligtige i lange perioder var nødt til at forblive i lejre og aftjene deres værnepligt dér, eksisterer jo ikke længere. I 80 pct. af tilfældene er man på skole i 14 dage, og derefter udstationeres man under acceptable vilkår i langt, langt de fleste tilfælde, og til det acceptable hører, at der tages vidtgående hensyn til de ønsker, de pågældende måtte have om formen for udstationering og om udstationeringsstedet. Også på det punkt er vi i dag i den situation, at vi har betydelig flere godkendte udstationeringspladser, end der er behov for, og vi må derfor sige nej til organisationer, institutioner og virksomheder af forskellig art, som kunne ønske at få en civil værnepligtig udstationeret. Vi må simpelt hen sige nej, for det ville ikke tjene noget fornuftigt formål at oprette flere udstationeringspladser og skulle ind i godkendelsesprocedurer osv., når vi har måske dobbelt så mange i øjeblikket, som vi egentlig har brug for.

Pelle Voigt (SF):

Som jeg allerede understregede det i mit første indlæg, var det tanken fra vores side, SF, som har stillet denne forespørgsel, at gøre et forsøg på at undgå en mekanisk gentagelse af de debatter, der tidligere her i folketinget har været om disse spørgsmål, og hvis man læser disse debatter, som bl. a. fru Mette Madsen henviste til her fra talerstolen, igennem, vil man se, at synspunkterne her én gang for alle er lagt fast, og at det tilsyneladende er sådan, at uanset hvilken ændring der sker i de faktiske forhold, ligger disse synspunkter fast, og man nægter at se i øjnene, at der faktisk er sket ændringer i situationen. Meget få af ordførerne forholdt sig til de ændringer, jeg var inde på, som er sket, altså den voksende ulighed, som der er tale

[Pelle Voigt]

om i de økonomiske forhold mellem civile og militære værnepligtige.

Hr. Arentoft argumenterede mod en af de ting, jeg sagde, ved at sige, at man ikke skulle betale af på sin studiegæld, mens man aftjente sin værnepligt. Det er ganske sandt, men det, der sker – hvad hr. Arentoft formentlig også er bekendt med – er, at der i den tid, man aftjener værnepligt, løber renter på studiegælden, og disse renter er man ikke i stand til at få modsvaret på nogen måde i form af de muligheder, der er for at få bi-standshjælp efter de gældende bestemmelser, idet det her gælder, i modsætning til tidligere, efter afskaffelsen af kontanthjælpen, at der for en enlig er et generelt maksimum på omkring 4.900 kr., som omfatter både bi-stand og samtlige andre værnepligtsydelse. Det betyder, at en række civile værnepligtige kommer i en meget alvorlig økonomisk situation, mens de er indkaldt. Det forstår jeg ikke at man i det mindste ikke er i stand til at erkende.

Det er netop for at få diskussionen ført over på nogle andre præmisser, for at pege på, at hvis man vil opretholde alvoren i at tale om, at værnepligtsbyrden har været lige- ligt fordelt, så må man nu foretage nogle væ- sentlige forøgelser af de civile værnepligtiges betalinger, at denne forespørgselsdebat er blevet rejst udelukkende om de økonomiske forhold, sådan som hr. Bilgrav-Nielsen tak- kede for.

Men så meddeler indenrigsministeren det meget enkle, at diskussionen er umulig på de præmisser, hvor den ønskes ført. Præmisser- ne ligger altså fast, der kan ikke vælges andre præmisser, uanset at de civile værneplig- tige er villige til at gå ind i forhandlinger om en ligestilling i aflønning pr. time, er villige til at tage hensyn til de faktiske forskelle, der findes med hensyn til manøvrer, at være væk hjemmefra juleaften, som hr. Arentoft var inde på, osv. Man ønsker altså ikke at tale om disse ting, man mener ikke, det er en væ- sentlig ændring, man kan ikke diskutere på de præmisser. Må jeg spørge: har man så fastsat soldaterlønnen og lønnen for de øvri- ge værnepligtige ud af den blå luft? Ligger der slet ikke nogen overvejelser fra regerin- gens side om, hvad det egentlig er for en byrde, de militære værnepligtige er udsat for? Og hvis der ikke gør det, hvis man ikke kan opgøre det, hvordan kan man så overho-

vedet operere med et begreb som lighed i værnepligtsbyrden? Det forekommer mig helt ubegribeligt.

Indenrigsministeren svarede delvis på nog- le af de punkter, jeg rejste, i modsætning til de fleste af ordførerne. Indenrigsministeren mente, at den dækning, der sker i form af reguleringen til de civile værnepligtige, skulle holde nogenlunde trit med prisstigningerne. Men det spørgsmål, jeg rejste, var, at der er en voksende forskelsbehandling imellem mi- litære og civile værnepligtige, at hver gang lønningerne reguleres, vokser den økonomi- ske forskel. Og det har ministeren ikke holdt sig til overhovedet.

Derfor vil jeg gerne stille nogle spørgsmål til indenrigsministeren. Jeg vil spørge inden- rigsministeren, om ministeren er indstillet på at forhandle med repræsentanterne for samtlige værnepligtsgrupper, men naturligvis især for de civile værnepligtige, med henblik på at sikre, at der i hvert fald ikke sker en vok- sende forskel i betalingen til civile og militæ- re værnepligtige. Hvis man ikke vil det, må man argumentere for, at det bliver morsom- mere og morsommere og lettere og lettere at aftjene civil værnepligt, at værnepligtsbyrden altså på en eller anden mystisk måde er fal- dende. Og den argumentation kunne jeg unægtelig godt tænke mig at se på tryk og i tale. Jeg tror ikke, det er muligt, og jeg tror derfor, det er umuligt at argumentere for de voksende forskelle, som der tales om.

Så vil jeg om de civile værnepligtiges ge- nerelle forhold pege på det, som jeg var inde på i slutningen af mit første indlæg, nemlig spørgsmålet om indholdet i den civile værne- pligt. Det er et spørgsmål, som vi fra SFs side vil vende tilbage til. Men jeg vil gerne allerede her spørge ministeren, om ministe- ren vil være interesseret i at optage forhand- lingen med de civile værnepligtiges repræsen- tanter om en omlægning af indholdet i tjene- sten til en mere aktiv fredstjeneste, sådan at man på den måde kommer i retning af en ligestilling i værnepligtsbyrden, sådan at de mennesker, der ønsker at aftjene civil værne- pligt, får mulighed for at aftjene en menings- fyldt værnepligt i overensstemmelse med de- res forestillinger om, hvordan Danmark bør forsvares, for så ville vi da være kommet et stykke vej.

Jeg skal beklage, at man i det store og he- le ikke har forholdt sig til min påvisning af,

[Pelle Voigt]

hvordan forholdene er blevet forringet, men altså øjensynlig mekanisk ønsker at gentage de tidligere debatter. Men det må man jo så tage til efterretning under et videre arbejde med sagen og under foresøg på ud fra ændrede kendsgerninger at ændre præmisserne for diskussionen for at være venlig og komme dem i møde, som har fremført argumenter for, at en total ligestilling ikke kan lade sig gøre. Vi må tage til efterretning, at man overhovedet ikke ønsker at diskutere disse ting seriøst, og indrette vor fremtidige stillingtagen i disse sager efter det.

Bo Kristensen (KF):

Hvad angår det mekaniske i denne debat, må jeg sige til hr. Pelle Voigt, at der fra SFs side intet nyt er lagt frem. Derfor er det altså en debat, der gentages år efter år, og dermed er den mekanisk i sig selv og er egentlig udtryk for, at det er en tynd kop te, vi møder her fra SFs side.

Når det efterlyses, hvordan soldaterlønnen er fastsat, må jeg henvise hr. Pelle Voigt til betænkningen fra værnepligtsudvalget fra 1974-75, hvor formanden var amtmand Elkær-Hansen. Der vil man kunne se, hvilke betragtninger der er gjort gældende om lønfastsættelsen, så det behøver hr. Pelle Voigt ikke at efterlyse her.

Det, der gentagne gange er kommet frem i debatten, er den procentvise forskel, der er i lønnen. Ja, vi har jo også i andre sammenhænge hørt hr. Pelle Voigt og hans parti nævne forholdene i forbindelse med reallønnen. Det er jo sådan, at en stigende soldaterløn også giver stigende skattetryk, og når der er en procentfastsættelse for lommepenge til de civile værnepligtige, er det naturligt, at det forhold også tages i betragtning her. Derfor kan vi ikke deltage i det.

I øvrigt skal jeg meddele, at vi afviser dagsordensforslaget.

Steen Folke (VS):

Indenrigsministeren var glad for, at jeg havde givet udtryk for, at der var sket fremskridt med hensyn til behandlingen af militærnægtere, siden dengang jeg selv havde fornøjelsen af at være nægter, og det står jeg gerne ved. Jeg mener, der er sket fremskridt på forskellige leder, og det redegjorde jeg for, men jeg sagde jo altså også – og det er

det, debatten drejer sig om i dag – at der fortsat er tale om den samme grundlæggende diskrimination imod denne særlige kategori af værnepligtige, og at det ville være en god idé at få den diskrimination ophævet.

Så vil jeg også gerne understrege det, jeg sagde i mit første indlæg, at selv om der er sket disse fremskridt både i form af kortere tjenestetid, trods alt også større ydelser end dengang og ikke mindst mere meningsfyldt arbejde, så er først og fremmest det sidste en ting, som er meget problematisk, fordi et sådant meningsfyldt arbejde næsten ikke kan undgå at få forskellige kategorier af lønarbejdere til at føle, at det er en form for arbejde, som de i virkeligheden rettelig burde udføre til normal tarifmæssig betaling osv. Det er et grundlæggende problem i forbindelse med det i øvrigt, synes jeg, store fremskridt, at de civile værnepligtige i mange tilfælde bliver sat til et forholdsvis rimeligt og meningsfyldt arbejde.

I forlængelse af det vil jeg også godt pege på det ønske, der er fremsat af de civile værnepligtige gennem masser af år, ønsket om at komme til at beskæftige sig med noget, som i højere grad er et egentligt alternativ til militærtjeneste. Mange civile værnepligtige har jo den opfattelse, at militæret ikke bidrager til noget forsvar, hvorimod man gennem forskellige andre former for aktivitet kunne lave en form for alternativt forsvar. De ønsker altså en tjeneste, som er et egentligt alternativ til den militære tjeneste, en fredstjeneste, eller hvad man vil kalde det, hvor man beskæftiger sig med ting som afspænding, mellemfolkelig forståelse, ikke-voldelige forsvarsformer osv. osv.

Det ville være en god ting, hvis der blev åbnet mulighed for, at civil værnepligt i højere grad kunne imødekomme de ønsker, som gennem årtier er fremsat om, at tjenesten i den forstand blev et egentligt alternativ til den militære værnepligt. Det ville samtidig løse problemet med konkurrencen i forhold til forskellige lønarbejdergrupper, for det er jo sådan, at der desværre ingen er, stort set, der overhovedet er beskæftiget med den slags ting i forvejen, og der er vist ingen, der forestiller sig, at det er en erhvervsgren, der vil blive opdyrket vældigt nu i den nærmeste fremtid; derfor tror jeg, at hvis man satte ind på den slags, ville man samtidig undgå pro-

[Steen Folke]

blemet med, at nogle kommer ind og tager brødet fra andre.

Så vil jeg lige kommentere de særlige spørgsmål, jeg rejste, og som ministeren svarede på. Jeg forstod, det var rigtigt, at der er overvejelser i gang om en reduktion af kapaciteten, som ministeren sagde, og også, at Sjellebrolejren er i skudlinjen, om jeg så må sige; navnet blev ikke nævnt, men det fremgik ret tydeligt, at de forlydender, jeg har hørt, ikke er helt forkerte,

Ministeren sagde, at det overvejes for tiden sammen med de forhandlingsberettigede parter, og så vil jeg gerne spørge ministeren: hvem er disse forhandlingsberettigede parter i den sag? Er de civile værnepligtige selv inddraget i forhandlingerne? På hvilket niveau er de ansatte på de forskellige institutioner inddraget i forhandlingerne? Hvem er de forhandlingsberettigede parter?

Som svar på mit andet spørgsmål, om ministeren var rede til at give de civile værnepligtiges forretningsudvalg samme karakter af forhandlingsberettiget part, som de militære værnepligtiges har, sagde ministeren, at det var han ikke til sinds at svare på på stående fod. O.k., det må jeg så acceptere at der ikke kan komme noget svar på nu. Jeg forstod dog ministerens bemærkninger herom på den måde, at han heller ikke ville være utilbøjelig til at overveje den sag, og jeg synes stadig væk – det vil jeg gerne sige – at det er uhyre svært at finde gode argumenter mod at give de civile værnepligtige samme vilkår på dette punkt som de militære værnepligtige. Derfor vil jeg opfordre ministeren til at overveje sagen positivt.

Indenrigsministeren (Henning Rasmussen):

De seneste bemærkninger giver mig anledning til fire korte svar.

Jeg vil gerne gentage, hvad jeg har sagt tidligere: der er ikke fra min side i dag blevet sagt, at en bestemt lejr skal nedlægges. Der er blevet sagt, at vi har overkapacitet, og at det er nærliggende i den forbindelse at overveje, om en lejr kan undværes, fordi det ganske klart giver den største rationalitet og dermed også den største besparelse.

Vi er jo i den situation, når det drejer sig om lejre og skoler for de civile værnepligtige, at vi ud over dem, vi har i brug i øjeblikket, har en lejr, der midlertidigt bruges til andet

formål. Heldigvis bruges den til et andet lige så godt formål, så det er ikke samfundsekonomisk spild, at vi har en lejr i mølposen, men vi kan ikke opretholde en overkapacitet. Hvordan en reduktion skal ske, er imidlertid som sagt ikke besluttet. Jeg tror også, det ligger lidt uden for, hvad man kan forvente, at jeg i forbindelse med en forespørgsel af generel art skal kunne fortælle, præcis hvor langt overvejelserne om en reduktion af kapaciteten er fremme, og hvordan forhandlingerne rent faktisk føres, på hvilket niveau osv. Det foregår på den måde, som den slags ting bør foregå, som jeg sagde, nemlig i demokratisk virkende institutioner.

Så vil jeg gerne gøre to bemærkninger mere, og det er i anledning af det, hr. Pelle Voigt var inde på, idet han stadig væk er af den opfattelse, at der er en stigende forskel i de økonomiske vilkår. Ja, der er en stigende kroneforskel. Det er der ingen der har forsøgt på at benægte. Men jeg sagde tidligere, at der er ikke relativt en stigende forskel, og så sagde jeg ydermere, at de undersøgelser, vi har foretaget, efter min overbevisning viser, at når det drejer sig om dækningen af de udgifter, som de civile værnepligtige skal have dækket gennem deres vederlag, er der ikke sket en relativt stærkere prisudvikling end den generelle. Sagt med andre ord: der skulle stadig væk være den samme dækning af de udgifter, der i sin tid var forudsat dækket, i dag, som der var dengang.

Og jeg kan altså ikke anerkende den betragtning, som hr. Pelle Voigt er inde på, at det her er ligesom på det private arbejdsmarked, hvor der er lavtlønsgrupper og højt lønsgrupper, og at en del af lønpolitikken må gå ud på at forhøje lønnen for lavtlønsgruppen. Det er ikke den problematik, vi har her. Det er et spørgsmål om, hvorvidt udgiftsdækningen fortsat er rimelig, og så er det øvrige, nemlig hovedspørgsmålet, om der totalt er tale om en rimelig og ligelig behandling, meget andet end et spørgsmål om kroner og øre. Det er det, der gør diskussionen svært, for der kan ikke laves et matematisk regnestykke eller en anden form for regnestykke, der dokumenterer, at her er 100 på hver side i ligningen.

Om spørgsmålet om udstationeringsprincipperne og udstationeringsstederne tror jeg jeg allerede har sagt, hvad jeg har i sinde at ville sige i dag, nemlig at vi har en overkapa-

[Indenrigsministeren]

citet også her. Der er i årenes løb sket en betydelig forbedring i, skal vi sige kvaliteten af udstationeringsstederne. Det er sket i forståelse med de faglige organisationer, og vi har derfor ikke det problem, som hr. Steen Folke var så optaget af, om man er i konflikt med de faglige organisationer på dette område. Det er vi ikke. Og jeg har svært ved at se, at der skulle være grund til at foretage en principiel nyvurdering af udstationeringsprincipper og udstationeringssteder. Jeg har i hvert fald vanskeligt ved at se, at det skulle være rimeligt at erstatte en civil værnepligtsudstationering, som vi kender den i dag, med en højskole, et kursus eller anden form for virksomhed, hvor det, det drejede sig om, var at forhandle, drøfte og vurdere alternative forsvarsformer. Jeg har vanskeligt ved at se, at det sådan rigtig kan falde ind under begrebet udstationering i værnepligtslovgivningens forstand.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg vil sige i anledning af ministerens bemærkninger om, at der er tale om en stigende kroneforskel, men ikke om en stigende relativ forskel: hvad i himlens navn betyder det? Betyder det, at civile værnepligtige skal betale mindre for rugbrød, spegepølse, mælk og havregryn end militære værnepligtige? Ellers er der jo ingen mening i det. Det, der er sagen, er, at de civile værnepligtige i forhold til de militære værnepligtige bliver stadig fattigere, og det er et eksempel på den diskriminering, som fører til, at stadig flere ikke går ind i forsvaret, men på forskellig vis vælger slet ikke at aftjene deres værnepligt; her er man jo også blevet hjulpet ganske kraftigt af frinummerordningen.

Men jeg vil godt gentage mine spørgsmål til indenrigsministeren, da jeg ikke synes, jeg fik svar på dem.

Jeg spørger: vil man forhandle med repræsentanter for de civile værnepligtige med henblik på at sørge for, at forskellen i det mindste ikke skal blive ved med at vokse? Og jeg spørger: vil man forhandle med de civile værnepligtige om en ændring af indholdet i tjenestetiden? Ministeren siger, at han ikke på forhånd kan forstå, at det er rimeligt at ændre osv. Ja men vil man tale med de civile værnepligtiges repræsentanter

om, hvad det er, de forestiller sig? Vil man optage forhandlinger med dem om dette spørgsmål? Det var det, jeg spurgte om. Så kunne man jo få oplyst, hvad det er, man ønsker, og måske få det drøftet grundigt igennem.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Ministeren gør opmærksom på, at de udstationeringssteder, der findes for civile værnepligtige, er oprettet i forståelse med de faglige organisationer. Det er en god ting, at det er sådan, og jeg mener, det er en forudsætning for, at hele denne ordning ikke skal blive lagt for had. Men det betyder ikke, at der så overhovedet ingen problemer er af den art, som jeg har gjort opmærksom på, for selvfølgelig er der det. Selvfølgelig er det svært at skønne, hvorvidt man på bestemte pladser faktisk optager en funktion, som i virkeligheden burde varetages af en normalt aflønnet lønarbejder med måske en eller anden form for uddannelse eller for den sags skyld uden uddannelse. Men hele problematikken er stadig væsentlig, selv om man altså prøver at dække sig ind – hvad jeg synes er vigtigt og rigtigt – ved at oprette disse pladser i forståelse med de faglige organisationer.

Om den anden problemstilling, spørgsmålet om at give de militærnægtene, som ønsker det, mulighed for noget, der i højere grad har karakter af en egentlig alternativ fredstjeneste, eller hvad man nu skal kalde det, siger ministeren, at han ikke rigtig kan forstå, at der skulle være nogen grund til at gøre noget sådant. Nej, det afhænger jo i høj grad af, om der er en politisk vilje til stede. Det kan vel ikke være så svært at forstå, at det egentlig ville være velbegrundet, og det er et krav, der som sagt er fremsat gennem årtier af militærnægtene, så det er ikke noget nyt. Dertil kommer, at det, så vidt jeg ved, faktisk er gennemført i en eller anden udstrækning i Norge. Så vidt jeg ved, er der i et vist omfang mulighed for, at norske militærnægtene kan aftjene deres værnepligt i højere grad i form af en alternativ fredstjeneste eller sådan noget. Jeg vil da gerne spørge ministeren, om han er bekendt med den norske ordning, og hvis ikke, om han så vil prøve at sætte sig ind i den og se, om det var noget, der var værd at overveje.

Indenrigsministeren (Henning Rasmussen):

Jeg vil gerne sige til hr. Pelle Voigt, at jeg har aldrig på noget tidspunkt sagt nej til at drøfte problemer, som repræsentanter for de civile værnepligtige har villet drøfte, og det gælder fortsat. Men når jeg ikke kan sige ja til hr. Pelle Voigts spørgsmål, om jeg vil forhandle med de civile værnepligtiges repræsentanter, er det, fordi hr. Pelle Voigt lægger i det, at der skal nås et resultat, som hr. Pelle Voigt vil have det, nemlig at man reducerer kroneforskellen mellem vederlaget til de civile værnepligtige og til de militære værnepligtige, og den binding for en drøftelse kan jeg naturligvis ikke acceptere.

Hermed sluttede forhandlingen.

Første næstformand (Ninn-Hansen):

Som tidligere meddelt vil afstemningen om det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. Pelle Voigt, blive foretaget i mødet tirsdag den 20. april.

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en totalforsvarskommission.

[Af Bilgrav-Nielsen (RV) m.fl.]

(Beslutningsforslag nr. B 48. Fremsat 10/3 82).

Forslaget sattes til forhandling.

*Forhandling***Indenrigsministeren (Henning Rasmussen):**

Det radikale venstre har begrundet sit forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en totalforsvarskommission med, at der »er et stærkt stigende behov for at få forbedret grundlaget for beslutninger vedrørende totalforsvaret – dets enkelte dele og dets helhed.«

Jeg kan sådan set godt forstå denne begrundelse, når jeg ser på de sider af totalforsvaret, som jeg selv er ansvarlig for, nemlig civilforsvaret og det civile beredskab. På disse områder har jeg sat et planlægningsarbejde i gang for at få konkrete forslag til, hvordan vi kan rette op på de svagheder i bered-

skabet, som der er redegjort for i de to memoranda fra civilforsvarsstyrelsen, som der er henvist til i bemærkningerne til beslutningsforslaget.

Men selve beslutningsforslaget og dets konklusion, at der bør nedsættes en totalforsvarskommission, kan jeg ikke støtte, og jeg skal på regeringens vegne anbefale, at man i folketinget stemmer imod det.

Begrebet totalforsvar er et fællesudtryk for den samlede og koordinerede indsats af samfundets militære og civile ressourcer med det formål at bevare landets suverænitet, forebygge mulige trusler, yde den størst mulige modstand mod angreb, beskytte liv og ejendom og opretholde et organiseret samfund.

Totalforsvaret, som vi kender det, omfatter fire elementer: det militære forsvar, civilforsvaret, politiet og det civile beredskab; men det er klart, at på sin vis kan man udmærket sige, at i totalforsvaret indgår betydelig mere. Der indgår den samlede danske indsats, internationalt, europæisk og på anden måde, for at bedre verden, for at sikre fred og afspænding, men totalforsvarsbegrebet i mere begrænset forstand består altså i, at der sker en politisk og administrativ koordination af indsats og planlægning for disse fire elementers vedkommende.

Når jeg ud fra denne opfattelse af totalforsvarsbegrebet ser på det radikale venstres beslutningsforslag, er det iøjnefaldende, at forslaget, som det klart fremgår af bemærkningerne til det, er stærkt orienteret mod et af de fire områder, nemlig det militære forsvar. Det siges i bemærkningerne, at der på grundlag af en analyse af nogle nærmere angivne forudsætninger ønskes »foretaget en vurdering af forskellige alternative forsvarsmodeller. F.eks. bør følgende modeller vurderes både enkeltvis og i kombinationer:

Eksistensforsvar, folkeforsvar (militis) og ikke-voldsforsvar.«

Det er forsvarsmodeller, altså modeller vedrørende det militære forsvar, der her tales om, og ikke totalforsvarsmodeller.

Bag forslaget ligger naturligvis det radikale venstres skepsis over for forsvaret. Det er en holdning, som partiet er i sin gode ret til at have og til at argumentere for. Jeg vil heroverfor henvise til regeringens erklærede sikkerhedspolitiske målsætning, sådan som den er kommet til udtryk f.eks. i bemærkningerne